

МОДЕЛЬ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДИХОТОМІЇ «ЦЕНТР» – «ПЕРИФЕРІЯ» В РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ

О.Є. Бавико, кандидат політичних наук, доцент
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

Досліджено проблеми сумісності завдань максимізації темпів росту національної економіки та мінімізації міжрегіональної економічної диференціації.

Ключові слова: дихотомія, регіональна політика, регіональна система, регіональна диференціація, модель розвитку, національна економіка.

Постановка проблеми. Необхідність гармонізації просторового розвитку національної економіки значною мірою детермінована проблемою дихотомії «центр» – «периферія». Відповідний сценарій регіональної економічної політики передбачає, що зростання видатків уряду, призначених для розвитку і скорочення розходжень у рівнях економічного розвитку регіонів, неминуче призводить до зменшення темпів росту національної економіки. Більшість представлених у науковій літературі теоретичних моделей регіонального розвитку акцентують увагу на міжрегіональній конкуренції як рушійній силі розвитку.

Аналіз нормативної бази, яка врегульовує розвиток сучасних регіонів та їхню взаємодію з урядом вказує на те, що основною метою регіональної політики є саме подолання диспропорцій в економічному розвитку [1]. Розробка динамічної моделі, яка відбиває можливі сценарії регіональної політики та відповідний характер взаємозалежності між темпами розвитку національної економіки і диференціації регіонів надасть змогу визначити характер відповідних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У неокласичних моделях регіонального розвитку Дж. Бортса, Х. Зібберта, Р. Солоу, Т. Свана, Г. Менк'ю, Д. Ромера, А. Уейла, Р. Барро, Х. Сало-і-Мартіна, Р. Хола і Ч. Джонса міжрегіональна конкуренція призводить до просторових переміщень мобільних

факторів виробництва, вирівнювання заробітної плати та капітальної ренти, досягнення міжрегіонального паритету. У моделях теорії кумулятивної причинності Г. Мюрдаля, А. Хіршмана, Ф. Перру, Дж. Фрідмана, Т. Хегерстранда, Ж-Р. Будвіля, П. Потье, Х.Р. Ласуена, Х. Гірша наслідком міжрегіональної конкуренції є поглиблення міжрегіональної нерівності, поліпшення становища регіонів, що мають конкурентні переваги перед менш благополучними регіонами.

Теоретичні положення неокласичного напрямку були формалізовані М. Річардсоном у моделі генеративного росту, що відображає, як економічний ріст у масштабах національної економіки може бути прискорений за рахунок розвитку і взаємодії регіонів [2, с. 48].

Постановка завдання дослідження. Система взаємовідносин між завданнями регіонального розвитку та політикою уряду має складний, діалектичний характер. Прогнозування результатів діяльності відповідних суб'єктів має визначальне організаційне значення для визначення методів та інструментів регіональної економічної політики.

Метою пропонованої роботи є розробка динамічної моделі економічного росту системи регіонів, яка враховує вплив зовнішніх ефектів, що розповсюджуються серед учасників багаторегіональної системи і дозволяє на цій основі визначити динаміку росту національної економіки та регіональної економічної нерівності, а також надати теоретичне обґрунтування необхідності реалізації активної регіональної інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу моделі покладено систему, що складається з n взаємозалежних регіонів.

ВРП регіону i , вироблений у періоді t , визначається рівнянням виду:

$$Y_{i,t} = \min(K_{i,t} / k_{i,t}, L_{i,t} e_{i,t} / l_{i,t}), \quad (1)$$

де $K_{i,t}$ – запас капіталу, наявний у регіоні i на початок періоду t ;

$L_{i,t}$ – трудові ресурси регіону i на початок періоду t ;

$k_{i,t}$ – питома капіталомісткість одиниці випуску в регіоні i у періоді t ;

$l_{i,t}$ – питома трудомісткість одиниці випуску в регіоні i у періоді t ;

$e_{i,t}$ – індекс ефективності трудових ресурсів регіону i .

Показники $k_{i,t}$, $l_{i,t}$ і $e_{i,t}$ залежать від галузевої структури економіки регіону, його забезпеченості природними ресурсами, кваліфікації трудових ресурсів і можуть варіювати між регіонами. Дана виробнича функція аналогічна виробничій функції Леонтьєва, за винятком спеціальної поправки на ефективність трудових ресурсів $e_{i,t}$, а також змінного характеру показників питомих капітало- і трудомісткості.

Неможливість заміщення виробничих ресурсів в короткостроковому періоді відображається у виробничій функції Леонтьєва [3, с. 159]. Одночасно, в довгостроковому періоді адаптаційні можливості регіональних економік об'єктивно зростають, тому в модель вводиться спеціальний параметр $e_{i,t}$, який відображає адаптацію трудових ресурсів до накопичених в регіональній економіці запасів капіталу.

Виробнича функція регіону i у довгостроковому періоді може бути визначена як:

$$Y_i = \min(K_i / k_i, L_i / l_i) = A K_i. \quad (2)$$

Це рівняння узгоджується з базовим рівнянням теорії ендогенного росту $Y = A K$ [4, с. 7-37]. На відміну від неокласичної теорії, яка виходить з припущення про зменшення віддачі від додаткових інвестицій, теорія ендогенного росту виходить із припущення про постійну віддачу від додаткових інвестицій та припускає можливість необмеженого розширення масштабів економіки за умови створення стимулів для постійної інвестиційної активності. Економія від агломерації, яка полягає в істотному зменшенні трансакційних витрат взаємозалежних фірм при їхній концентрації на обмеженій території виступає достатньою противагою тенденції до зниження граничної продуктивності капіталу при його сполученні з незмінними обсягами інших виробничих ресурсів, на якій акцентується увага

у неокласичній теорії. Тому в моделі використовується форма виробничої функції, яка в довгостроковому періоді узгоджується з теорією ендогенного росту, але в короткостроковому періоді характеризується обмеженими можливостями заміщення виробничих ресурсів.

Перші два рівняння описують виробничий блок моделі. Другий блок – використання доходів. Він визначає основні напрями використання виробленого ВРП: інвестування, споживання та чистий експорт.

Обсяг інвестування в регіоні i у період часу t можна визначити рівнянням виду:

$$I_{i,t} = g_0 (1 - g_I) Y_{i,t} + g_{2,t} (y_{i,t} - y_t) L_{i,t} + g_0 g_I p_{i,t} Y_t, \quad (3)$$

де g_0 – норма накопичення в національній економіці;

g_I – доля інвестиційних проектів, охоплених регіональною економічною політикою уряду;

$g_{2,t}$ – параметр чутливості рівня інвестиційної активності до відносного рівня економічного розвитку регіону;

$p_{i,t}$ – доля регіону i у загальному обсязі підтримуваних центром цільових програм економічного розвитку регіонів в період часу t ;

Y_t – ВВП країни за період часу t ;

$y_{i,t} = Y_{i,t} / L_{i,t}$ – ВРП на одного зайнятого в економіці регіону i у періоді t ;

y_t – ВВП на одного зайнятого в національній економіці в періоді t .

Дослідження властивостей моделі здійснюється в ході експериментів, що імітують економічну динаміку просторової системи, яка складається з чотирьох регіонів: пропульсивного, опорного, депресивного, відсталого.

Характер залежності темпів росту національної економіки та динаміки міжрегіональної економічної нерівності від регіональної інвестиційної активності уряду на кінець 20-річного періоду (g_t) відображено на рис.

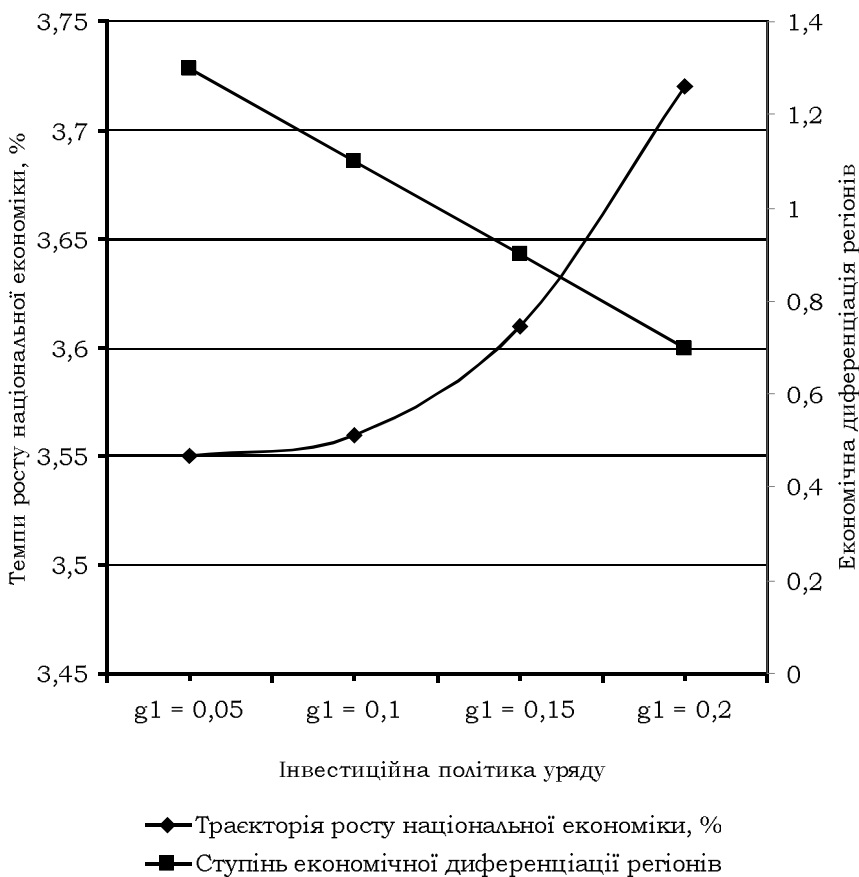

Рис. Залежність темпів росту національної економіки та міжрегіональної економічної нерівності від регіональної інвестиційної політики уряду

Розрахунки показують, що за умови виділення урядом 5% від загального обсягу інвестицій на регіональну політику спостерігається низький темп росту національної економіки. У цьому випадку масштаби інвестицій у відсталі і депресивні регіони можуть виявитися недостатніми для активізації міжрегіонального товарообігу та розширення можливостей ефективного організації географічного поділу праці між регіонами.

Одночасно, при перевищенні рівня у 5%, додаткові витрати на фінансування регіональних програм центральним урядом забезпечують підвищення темпів росту національної економіки.

На відміну від темпів росту національної економіки, середньоквадратичне відхилення ВРП на одиницю чисельності трудових ресурсів на кінець аналізованого періоду монотонно зменшується за умови розширення масштабів регіональної інвестиційної політики уряду. Незважаючи на цю обставину, у кожному з розглянутих сценаріїв середньоквадратичне відхилення ВРП на одиницю чисельності трудових ресурсів збільшується у порівнянні з початком аналізованого періоду. Таким чином, активна інвестиційна політика уряду дозволяє запобігти істотному поглибленню міжрегіональних диспропорцій, але не домогтися досягнення міжрегіонального паритету.

Висновки. Поєднуючи результати розрахунків, представлені на рис., можна заключити, що проблема дихотомії «центр» – «периферія», яка полягає у поєднанні цілей мінімізації ступеня міжрегіональної нерівності і максимізації економічної ефективності на національному рівні може бути вирішеною засобами активної регіональної інвестиційної політики уряду, яка забезпечує більш ефективний просторовий розподіл виробничих потужностей, поглиблення міжрегіональної інтеграції та раціональне використання виробничого потенціалу регіональних економік.

Література:

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Кузнецова О. В. Экономическое развитие регионов: теоретические и практические аспекты государственного регулирования / О. В. Кузнецова — М. : Эдиториал УРСС, 2002. — 309 с.
3. Лукашин Ю. Производственные функции в анализе мировой экономики / Ю. Лукашин, Л. Рахлина // Мировая экономика и международные отношения. — 2004. — № 1. — С. 159.
4. Nijkamp P., Poot J. Spatial perspective on new theories of economic growth / P. Nijkamp, J. Poot // The annals of regional science. — 1998. — Vol. 32, № 1. — P. 7—37.